

flytning av den ene ugentlige post Kristiania—Trondhjem fra Gudbrandsdalen til Østerdalen, medens repræsentanten fra Østerdalen, gaardbruger Ilsaas, stillede sig kjølig til sagen,¹⁾ vistnok av frygt for de byrder som han troede derved vilde lægges paa dalens befolkning.

Brevporto for indlandet. Portoen var avhængig ikke alene av brevets vægt, men ogsaa av dets beskaffenhed forøvrigt, efter temmelig udviklede regler, bestemt ved pl. av 15. juni 1811 § 3, nr. 1—5. Ifølge disse regler kaldtes et brev «enkelt», naar det var uden konvolut og bestod av «et eneste enten fjerdedel, halvt eller helt ark papir», av vægt indtil et lod; veiede et saadant brev over et lod, betaltes det som halvandet brev. Dersom et brev var forsynet med konvolut eller omslag, dog uden at indeholde flere breve, eller det bestod av flere enkelte blade eller indeholdt bilag, saasom vekslers, regnskaber, kvitteringer osv., skulde det, hvis det ikke veiede over $\frac{3}{4}$ lod, betales som halvandet brev, fra $\frac{3}{4}$ til 1 lod som 2 breve, fra 1 til 2 lod som 3 breve osv. Dersom der i et brev var indlagt flere andre breve, skulde der for hvert $\frac{1}{3}$ lod betales porto som for et enkelt brev. For trykte sager betaltes som for skrevne.

Portoens størrelse, saaledes som den var i 1814, var fastsat ved den samme plakate av 1811. Her er portoen bestemt i lybske skilling (lsk.). Regnes 1 lsk. = 2 sk. rigsbankpenge (rbp.)²⁾, bliver brevportoen i Norge i 1814 for et «enkelt» brev følgende: for de 4 første mil 6 sk., for hver tilkommende 4 mil indtil en afstand av 24 mil 2 sk. og derefter med et tillæg av 2 sk. for hver tilkommende 8 mil, alt i rbp. Efter dette bliver portoen fra Kristiania til Bergen og fra Kristiania til Trondhjem 26 sk., fra Kristiania til Nordlands postkontor 34 sk. rbp. Men disse bestemmelser gjaldt kun forsendelser fra det

¹⁾ Stort. ark. 1815—16 pakke 40. ²⁾ Cirkulære av 30. jan. 1813 (Schous forordn. XVI, s. 103).

ene postkontor til det andet, ikke for de saakaldte «underveisbreve», det er breve i forsendelse til eller fra steder mellem eller udenfor postkontorerne. Underveisbrevene fik ikke for- delen av portoens nedsættelse paa større afstande længere end fra det første og til det sidste postkontor de passerede. Forsendelsen av disse breve mellem avsendelsesstedet og det første postkontor de passerede samt mellem det sidste postkontor og bestemmelsesstedet blev regnet for en særskilt befordring, uden sammenhæng med befordringen paa den øvrige strækning, og blev betalt som saadan. Dog blev denne porto beregnet efter to forskjellige skalaer. «Paa de postruter hvor slige underveisbreve udgjør det ringere antal og ikke medfører nogen forøget udgift for postkassen», betaltes der en noget lavere porto end den almindelige. Derimod i postruterne Bor- gundsund—Ekset, i Indherred og Namdalen, i Nordland og Fin- marken, «hvor slige breve udgjør den største del av posten og saaledes foranlediger de til postens befordring medgaaende udgifter», betaltes der efter den almindelige skala.¹⁾ Et brev fra Kristiania til Alten i Finmarken betalte altsaa først i porto fra Kristiania til Nordlands postkontor for de 4 første mil 6 sk. rbp., for hver tilkommende 4 mil indtil 24 mil 2 sk. osv. efter den ovenfor nævnte skala; derefter betalte det fra Nord- lands postkontor til Alten atter 6 sk. for de 4 første mil, 2 sk. for hver tilkommende 4 mil osv.

Disse bestemmelser blev det imidlertid snart nødvendigt at forandre, dels fordi rigsbankpengene i de første aar efter 1814 sank stærkt i værdi, dels fordi ved lov om pengevæsenet av 14. juni 1816 indførtes speciespenge istedenfor rigsbankpenge, saaledes at 1 sk. species kom til at svare til 8 sk. rbp. Om denne sag udtaler 3dje departement i 1816: «Da postportoen med hensyn til hvad den var før 1807 er høist ubetydelig, saa er det aldeles nødvendigt at den vorder forhøiet, hvis ikke be- tydelige tilskud av statskassen skal blive nødvendige til bestri-

¹⁾) Pl. 6. 6. 1812.

delsen av saavel de forøgede lønninger til postmesterne som den ligeledes forøgede postskydsløn foruden andre udgifter, saavel som og fordi det til Stortinget avgivne budget over statsindtægterne anslaar overskuddet av postintraderne til 10000 species.»¹⁾ Derfor foreslaar departementet, at portoen for et enkelt brev sættes til for de første 6 mil 4 sk., for hver 6 mil derover indtil 24 mil 2 sk. samt for hver tilkommende 12 mil 2 sk., alt i species, og saaledes at de nye bestemmelser træder i kraft 1ste septbr. 1816. Dette forslag blev bifaldt ved kgl. res. av 5. aug. 1816. Ifølge denne nye bestemmelse blev portoen fra Kristiania til Bergen eller Trondhjem 16 sk. Resolutionen, bekjendtgjort 24. aug. 1816, indeholder ingen bestemmelse om underveisporto. Men naar de tabeller som er indtaget i bekjendtgjørelsen, angaaende portoen fra Nordlands postkontor til Alten og fra Alten til Vardø sammenholdes med bekjendtgjørelse av 29. juni 1822, sees meningen at være, at portoen for et brev f. eks. fra Kristiania til Vardø først beregnedes særskilt for strækningen Kristiania—Nordlands postkontor, derefter særskilt for strækningen Nordlands postkontor—Alten og endelig særskilt for strækningen Alten—Vardø, uden at der for de sidste to strækninger gjordes noget afslag i portoen paa grund av den strækning som brevet havde passeret tidligere. Portoen fra Kristiania til Nordlands postkontor var 22 sk., fra Nordlands postkontor til Alten 18 sk. og fra Alten til Vardø 14 sk., altsaa fra Kristiania til Vardø 54 sk. Denne beregningsmaade er overensstemmende med pl. av 6. juni 1812. Man kan da vistnok gaa ud fra at den øvrige underveisporto er beregnet særskilt, paa samme maade som bestemt ved plakaten av 1812; men da bekjendtgjørelsen av 24. aug. 1816 intet indeholder om nogen nedsat porto for de underveistruter hvor underveisbrevene kun udgjorde en mindre del av posten, har sandsynligvis portoen for disse ruter efter bekjendtgjørelsen av 1816 været bestemt til samme beløb som

¹⁾ 3. dept. ref.-prot. 1815—16, nr. 149.

for de øvrige undervejsruter og ikke sat til et mindre beløb, saaledes som tilfældet var efter plakaten av 1812. — Portoen til Finmarken over Haparanda var den samme som portoen til Finmarken gennem Nordland plus 10 sk. svensk banko (sv. b.) for førselen gennem Sverige saa langt som til Haparanda.¹⁾ Forholdet mellem postportoen i sv. b. og i speciespenge fastsattes av regjeringen hvert kvartal. Efter denne kurs var 10 sk. sv. b. i sidste kvartal 1822, da postgangen over Haparanda begyndte, omtr. 22 sk., i gennemsnit fra og med sidste kvartal 1822 til og med 1830 omtr. 14 sk. species. Over Haparanda kom altsaa i 1822 et enkelt brev fra Kristiania til Alten til at koste 62 sk., fra Kristiania til Vardø 76 sk., i gennemsnit for tiden 4. kvartal 1822—1830 8 sk. mindre.

Foruden brevportoen betaltes der for private — men ikke for offentlige — breve gebyr til postfunktionærene. For disse gebyrer gjaldt i 1814 følgende bestemmelser: Til postmesterne betaltes for et brev hvis porto udgjorde 9 sk. rbp. eller derover, 1 sk. rbp. ved brevets indlevering paa postkontoret og 1 sk. ved dets udlevering fra samme. Til postekspeditørerne og postaabnerne betaltes 1 sk. ved indleveringen naar brevets porto var høiere end 6 sk., 1 sk. ved udleveringen uden hensyn til portoens størrelse.²⁾ Ved bekjendtgjørelse av 31. decbr. 1816 blev gebyret, saavidt sees, for alle private breve sat til 1 sk. species ved brevets indlevering og 1 sk. species ved dets udlevering.

Tager man et skjønsmæssigt gennemsnit av den indenlandske brevporto, desuden tager hensyn til gebyrerne, til vægten og beskaffenheden av hvad man kaldte et «enkelt» brev, til at der ingen ombæring fandt sted uden mod ekstragodtgjørelse, til pengeværdien og sammenligner alle disse forhold med forholdene i nutiden, vil resultatet blive, at portoen dengang kan-

¹⁾ Bekjendtgjørelse av 29. 6. 1822. ²⁾ Pl. 23. 5. 1812 og 6. 6. 1812; cirkulære av 30. 1. 1813 (det sidste i Schous forordn. XVI, s. 78 og 103).

ske kan siges at have været 12—14 gange høiere end nu. At portoen var saa høi, havde dels sin grund i den ringe postmængde, idet aarsag og virkning her som i saa mange forhold gik over i hverandre: des mindre postmængde, des høiere porto; des høiere porto, des mindre postmængde. Dernæst havde den sin grund i de vanskelige og kostbare kommunikationer. En yderligere aarsag var alt det arbejde som postfunktionærene havde paa grund av de tidligere nævnte indviklede og omstændelige regler hvorefter portoen beregnedes. Hvert brev maatte indleveres til posttjenestemanden, som maatte undersøge og føle paa det for at komme paa det rene med om det indeholdt mere end ett blad eller om det indeholdt noget bilag til bladet; havde han mistanke om at saa var tilfældet, kunde han forlange brevet aabnet og at faa se hvad det indeholdt av papirer. Hvert brev blev vistnok numereret, avsenderens navn og adresse optegnet og alle disse oplysninger indført paa et kart som fulgte med posten. Først forenklingen av alle disse bestemmelser og særlig indførelsen av frimærker avskaffede alt dette bryderi og forminskede derved ogsaa udgifterne ved postbefordringen. Rowland Hill, den bekjendte forkjæmper for enhedsportoen i Britannien, beregner besparelsen ved brugen av frimærker i Britannien til over en halv penny — over en skilling species sølv — pr. brev.¹⁾

Brevene kunde sendes baade betalt og ubetalt. Bestemmelserne derom er ikke helt tydelige. Men forholdet synes at have været følgende:²⁾ Underveispoorten fra avsendelsesstedet til første postkontor maatte altid betales forud. Underveispoorten fra sidste postkontor til bestemmelsesstedet kunde ikke betales forud, da det var umuligt for enhver postmester eller postaabner at kjende avstanden til ethvert postaabneri og derefter beregne portoen did. I denne henseende regnedes ikke ruten Nordlands postkontor—Vardø som underveisrute, heller

¹⁾ Sax, Verkehrsmittel I, s. 298. ²⁾ Pl. 28. 3. 1801, § 3, nr. 2—3. Jfr. bekjendtgjørelse 29. 6. 1822, § 4.

ikke ruten fra Haparanda til Alten og Tromsø. Paa andre strækninger end undervejsruterne kunde brevene sendes betalt eller ubetalt, og portoen var ikke høiere for ubetalte breve end for betalte, men modtageren var pligtig til at betale portoen for det brev som var sendt ubetalt. Ansøgninger, klager og andre henvendelser til statsmyndighederne kunde ikke sendes ubetalt undtagen av fattigunderstøttede.¹⁾

Portofrie var kun skrivelser angaaende statsager, ikke angaaende kommunesager og heller ikke angaaende indretninger med eget budget. Saaledes var der ikke portofrihed i sager som angik skoler, kirker, fattigvæsen, tugthusene og sygehuse. De offentlige myndigheders svar paa ansøgninger og klager maatte betales av modtageren, hvis han ikke var fattigunderstøttet. Men disse bestemmelser blev ikke overholdt. 13. febr. 1830 sendte kirke departementet et cirkulære til biskopperne «om at tilkjendegive samtlige provster at de for fremtiden holder sig forordningen av 17de juni 1771 nøie efterrettelig, og at de som følge herav maa erlægge den befalede porto for de breve som av dem avsendes og modtages i sager angaaende skoler, kirker og andre saadanne offentlige indretninger som har deres eget fond, etc.», og i en indstilling paa Stortinget i 1830 angaaende et da indkommet forslag om forandring i loven om portofrihed udtaler vedkommende komite, at bestemmelsen i forordn. av 1771 § 9 om «at biskoper og provster blot kan korrespondere portofrit naar de bekjendtgjør forordninger eller derom korresponderer, er, som av proponenterne opgivet og som ogsaa er komiteen bekjendt, i en lang række av aar ikke overholdt».²⁾ Ved lov av 13. septbr. 1830 blev portofriheden udvidet til ogsaa at gjælde «offentlige indretninger og stiftelser samt skole- og fattigvæsenet».

Portoen for pengebreve var ifølge bekjendtgjørelse av 31. decbr. 1816 for indtil 100 spd. et brevs porto, for hver 50 spd. mere et halvt brevs porto; dog var portoen noget høiere, hvis

¹⁾ Forordn. 17. 6. 1771. ²⁾ Stort.-forh. 1830, septbr. s. 732—33.

pengesedlerne lød paa mindre beløb end 20 spd., saa at brevets vægt blev større. Dertil kom skriver- og veierpenge til posttjenestemændene, som var 6 sk. for indtil 100 spd., stigende indtil 60 sk. for 9000 spd. eller mere. Det var ikke tilladt at sende pengebreve med posten over Haparanda. Der var anledning til at faa de i pengebrevet indlagte penge talt af postvæsenet, og i saa tilfælde var postvæsenet ansvarligt, hvis pengene kom bort ved en tjenestemands skyld; var ikke pengene talt, havde postvæsenet intet ansvar, hvis brevet kom frem i uskadt stand.¹⁾